

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2024

No 4

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 882 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 30-aprelda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Organizational Behavior and Leadership.....	10
Ibrokhim Gulomov	
Baliqchilikda klasterlarini tashkil etishning nazariy asoslari	18
Olim Murtazayev, Muydinov Olim Bekmuratovich	
Оценка состояния привлечения инвестиций в сферу туризма Узбекистана и механизмы управления	24
Арзиматов Бобирмирзо Зокирджон угли	
Biologik aktivlar buxgalteriya hisobni milliy va xalqaro standartlarga muvofiq takomillashtirish masalalari ...	27
Axmadaliyeva Zebo Abduxalimovna	
Aholi yashash joylarida yong'in risklarini bartaraf etish xizmatlardan foydalanish imkoniyatlari	32
Aziz Zikriyoev	
O'zbekistonda ilmiy darajali kadrlar tayyorlash tizimi boshqaruvining tashkiliy tuzilmasi va vazifalari	40
Beknaeva Shaxnoza Vladimirovna	
Mintaqaviy turizmning iqtisodiyot rivojlanishiga ta'siri (O'zbekiston turistik xizmatlar bozori misolida)	45
D. B. O'roqova	
Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ko'paytirishning asosiy yo'llari	50
Ibrohimov Boburmirzo Baxtiyor o'g'li, Sayfiddinov Sarvarbek Anvarbek o'g'li	
Sanoat korxonalarining aksiyalar bozoridagi faoliyati tahlili: muammolar va yechimlar	55
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
Qurilishda modernizatsiya va diversifikatsiya qilish asosida yangi ishlab chiqarish quvvatlarini oshirish	63
Islamov Ozodjon	
Sanoat korxonalari innovatsion salohiyatini oshirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish yo'llari	67
J. K. Boymurodov	
Mamlakatda yashil iqtisodiyotni rivojlantirish yo'nalishlari	72
Kadixodjayeva Nilufar Raxmatullayevna	
BlokchEYn texnologiyalari yordamida raqamli iqtisodiyotni o'zgartirish	77
Karabayev Rustam Zafarovich, Saitkamolov Muxammadxo'ja Sobirxo'ja o'g'li	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida zamonaviy mehnat bozorining rivojlanishi	84
Layli Mirzayeva	
Xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirishda investitsion resurslardan samarali foydalanish mexanizmlari	88
Luiza Komilovna Xaydarova	
Umumta'lim muassasalari sonining ekonometrik tahlilini pedAgogik metodlar yordamida amalga oshirish....	93
Ravshanova Muhayyo Maxmanazarovna	
O'zbekiston tarixiy shaharlarida turistik faoliyati shakllanishi va ularni boshqarishning nazariy asoslari	98
Meliqulov G'ayrat Abdug'afforovich	
Iqtisodiy rivojlanish va ilmiy tadqiqot rivojlanishining havo ifloslanish darajasiga ta'siri	105
Murodullayev Kamoliddin Sherzod o'g'li, Sadibekova Bibisora Djapparovna, Turdiqulov Farrux Ravshanjon o'g'li	
Hududlarni rivojlantirish va "yashil iqtisodiyot"ni shakllantirishning ekologik muammolari	110
Maxkamov Saidafzal Saidkamol o'g'li, Yigitaliyeva Dilnavo Mansurjon qizi	
Ekoturizm obyektining tasniflanishi va alohida xususiyatlari	116
Qodirov Azizjon Anvarovich	
Mamlakatimiz oliy ta'lim tizimida sifat menejmentidan foydalanishning konseptual asoslari	121
Saidqulova Furuza Farmonovna	
Bo'lajak iqtisodchilarning kasbiy kompetensiyalari	125
Shukurova Marifat Xodjiakbar qizi	
Ta'limning bosqichlari va ularning inson kapitalini shakllantirishdagi ahamiyati	129
To'rayeva Hurriyat To'yqulovna	

Hududlarda to'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb etish dasturini amalga oshirishda marketingni rivojlantirish yo'llari	136
Xamidov O. X., Tojiyeva A. F.	
Investitsiyalar marketingining strategik aspektlari.....	143
Xodjamberdiyeva Dilnoza Bahtiyorovna	
Xorijiy investitsiyalarni jalb etishda investitsion muhit jozibadorligini oshirishga nazariy qarashlar	149
A. Bektemirov, A. A. Abdurahmonov	
Qishloq xo'jaligi raqobatbardoshligini oshirishning ilg'or xorij tajribasi	154
Abdulloev Asliddin Junaydullayevich, Ochilov Narzullo Fayzulloyevich	
Sanoat ishlab chiqarish tizimining investitsion xususiyatlari.....	159
Yodgorova Xalima To'liqinovna	
Turizm sohasi uchun yuqori malakali kadrlarni tayyorlashda davlat va xususiy sherikchilikning o'zaro bog'liqligi tahlili.....	165
Raxmatov Adxam Itolmasovich	
Mamlakatimizda turizm tashkilotlari faoliyatini qo'llab-quvvatlash maqsadida marketing instrumentlari orqali samarali tizim yaratish.....	169
Suyunova Kamilla Baxromovna	
Qishloq xo'jaligida agrokimyo xizmatlar ko'rsatishning iqtisodiy samaradorligini oshirish yo'llari	173
Tabayev Azamat Zaripbayevich	
Yashil iqtisodiyotga investitsiyalarni jalb qilishni faollashtirish muammolari	178
Xomitov K. Z., Masharipova S. R.	
Considerations on the Problem of Illegal Migration and Human Trafficking	183
Azamatova Gulmira Bayirbekovna, Otarbayeva Guljan Kobeyevna	
Sustainable Development and Environmental Economics in Uzbekistan: A Focus on Carbon Pricing and Renewable Energy	186
Muhammadiyev Po'latjon Ilhomjon o'g'li, Urganbayeva Dilnoza Toxtasinovna	
The use of Digital Technologies in the Provision Of Utilities to the Population	192
Mamanazarov Oybek Shomurodovich, Inoyatova Durdona Shoxaydarovna, Alijonov Jamshid Alijon o'g'li	
The Current State of the Digital Economy in the Agrarian Sphere: Problems and Solutions	196
Babadjanov Abdirashid Musayevich	
Behavioral Theory of the Firm.....	201
Egamberdieva Oydin Abror qizi	
The Role of Information Technologies in Increasing the Capitalization of Commercial Banks	207
Egamova Makhfurat Esanovna	
Финансовые риски в исламском финансировании для внедрения в Республики Узбекистан	211
Абдуллоев Фуркат Олимджонович	
Совершенствование методологии экспертизы инвестиционных проектов	216
Бекимбетова Гулнора Маратовна	
Методические подходы к формированию механизмов стратегического управления развитием химической отрасли.....	223
Бибутова Шахло Саъдуллаевна	
Меры по снижению доли теневой экономики в стране.....	228
Махмудова Юлдузхон Бахромжон кизи, Сафаров Гиёсиддин Абдуллаевич ўғли	
Формирование национальной инновационной системы – одна из приоритетных задач повышения конкурентоспособности Республики Узбекистан	232
Н. М. Махмудов, А. А. Алиев, З. А. Мирзоев	
Мониторинг и анализ современного состояния и развития промышленности в Узбекистане.....	237
Назарова Раъно Рустамовна, Исмоилова Малика Дилшодовна	
Цифровая платформа как инструмент трансформации бизнес-процессов.....	243
Раупов Жамшид Рашидович	
Роль применения ключевых показателей эффективности труда на предприятиях.....	249
Рахматуллаева Шахноза Хамидовна	

Влияние цифровой трансформации на инвестиционную привлекательность Узбекистана.....	255
Саитхамолов Мухаммадхожа Сабирходжа угли, Маркабаева Жансая Айбек кызы	
Организация и координация методической помощи при управлении педагогическими кадрами	261
Хакимова Майя Юрьевна	
Интеграция узбекистана в мировое экономическое содружество путем унификации бухгалтерского учета на основе МСФО	266
Зарипова Саёхат Зафаровна	
Tijorat banklari tomonidan investitsiya loyihalarini moliyalashni rivojlantirish imkoniyatlari.....	271
Abduqodirova Ozoda Anvarjon qizi	
Tijorat banklari tomonidan jismoniy shaxslarga ajratilgan kreditlarning joriy tahlili.....	276
Abdusalomov Jaxongir O'ktam o'g'li	
Globalashuv sharoitida mamlakatimizda sug'urta bozorini raqamlashtirishning ahamiyati	282
Anvarova Z.	
The Role of Parents and Teachers in Promoting a Healthy Lifestyle in Children.....	286
Axtamov Djamshed Baxromovich	
A Study of the Importance of Green Economy in Uzbekistan Sustainable Economic Development and its Measurement Indicators in Relation to Environment.....	291
Ataniyazova Maksuda Baltayevna, Tairova Zarnigor Mammot qizi	
Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobot tuzishning zarurligi.....	296
Avazov Iloxom Ravshanovich	
Foydani soliqqa tortish obyekti sifatidagi iqtisodiy tarkibi.....	301
Axrorov Zarif Oripovich	
Surxondaryo viloyatida aholining uy-joy bilan ta'minlanganlik darajasini tahlili.....	309
Ibragimov Qobil To'xtamishovich	
Review of Methodological Approaches to Enterprises Financial Condition Analysis.....	314
Ismailova Maxbuba Mirxalilovna	
Innovatsion rivojlanish sharoitida xizmat ko'rsatish sohasini tasniflanishining nazariy va ilmiy asoslari.....	319
Masharipova Manzura Alimbayevna	
Korxonalarda benchmarking strategiyalarini qo'llashning ijtimoiy-iqtisodiy mexanizmlari.....	325
Narziyeva Dilafiruz Muxtorovna	
Davlat budjetining soliqsiz daromadlari shakllanishini takomillashtirish yo'llari.....	330
O'ktamova Nargiza Narzulla qizi	
Mamlakatimizda sanoat ishlab chiqarishi korxonalarining rivojlanish holati tahlili.....	334
Olimov Maqsudjon Komiljon o'g'li	
Moliyaviy natijalar to'g'risidagi hisobotni moliyaviy hisobotning xalqaro standartlar talablari asosida tuzish.....	339
Pardayeva Zulfizar Alimovna	
Raqamlashtirish sharoitida qo'shma korxonasi faoliyatining tahlili.....	343
Rashidov Jamshid Xamidovich	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning rivojlanishida oilaviy tadbirkorlikning o'rni.....	348
Raximov Baxromjon Ibroximovich, Saloxiddinov Zuxriddin Nuriddin o'g'li	
Raqamli iqtisodiyot sharoitda xizmat ko'rsatishning ilmiy asoslari.....	352
Suyunov Asror Baxtiyorovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitda telekommunikatsiya sohasini rivojlantirish ilmiy asoslari.....	356
Toshmatov Salohiddin Zayniddinovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida innovatsiyalarni joriy etishning huquqiy masalalari.....	360
Turg'unov Saloxiddin Jamol o'g'li, Mirzayeva Mohidil Vohidovna	
Zamonaviy sharoitlarda korxonalarning moliyaviy baqarorligini yaxshilash masalalari	366
Usmanova Guljahon Ulug'bek qizi	
Franshizalarni jalb qilishda davlat boshqaruvi tizimida marketing tadqiqotlarining ahamiyati	371
Xodjayev Anvar Rasulovich	

Transport Decarbonization Strategy.....	377
Yarashova Vasila Kamalovna, Muradov Bekzod Xidirnazar ugli	
Temir yo'l transportida ishlab chiqarish faoliyatining iqtisodiy samaradorligini oshirish	382
Yermatova Dilnoza Axmadjonovna	
Iqtisodiyotda davlat ishtirokini qisqartirish va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish istiqbollari	387
Yuldashev Xusniddin Abdullayevich	
Issiqlik ta'minoti xizmatlarini ko'rsatish samaradorligi va sifatini baholash ko'rsatkichlari tizimi	390
Abdulaziz Abdumo'minovich Matro'ziyev	
Issiqlik ta'minoti xizmatlari sifatiga ta'sir etuvchi omillar va ularni baholash	394
Abdulaziz Abdumo'minovich Matro'ziyev	
Jismoniy shaxslarning mol-mulkiga soliq solishni takomillashtirish.....	399
Abdullayev Zafarjon Alijonovich, Zaydullayev Abduhabib Boliqul o'g'li	
Sug'urta tashkilotlarida hisob siyosatini ishlab chiqishning ahamiyati.....	404
Abduraimova Maftunaxon Axmatovna	
Bank risklarini boshqarishning xalqaro tajribalari.....	409
Abdurasulov Jaxongir Abduvaliyevich	
Tadbirkorlik subyektlari ijtimoiy ma'sulligini ta'minlash mexanizmining amal qilish darajasi	416
Bayisbayev Javlon Nurlanovich	
Qishloq aholisining qishloq xo'jaligida bilim va innovatsiyalarni o'zlashtirishga ta'sir etuvchi omillarni iqtisodiy baholash (Samarqand viloyati misolida).....	421
Bozorova Lobar Nuralevna	
Направления совершенствования инновационных стратегий в деятельности промышленных предприятий	427
Дониерова Зухрабону Алишер кизи	
Mol-mulk solig'ining korxonalar faoliyatiga ta'siri.....	432
Qudiyarov Kishibay Ramatullayevich	
Banklar reytingini aniqlash va barqarorligini ta'minlashning ustuvor yo'nalishlari.....	438
Maxmudov Omon Tuxtayevich	
Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida tijorat banklarining aktiv va passiv operatsiyalarini innovatsion usullar orqali boshqarishni takomillashtirish	442
Mo'minova Ma'suda Baxtiyarovna	
Auditorlik tekshiruvini dasturiy ta'minot asosida tashkil etish: muammo va yechimlar.....	447
Nazarova Kamola Sattoral qizi	
Ishlab chiqarish infratuzilmasini rivojlantirishning davlat tomonidan tartibga solish konsepsiyasi.....	453
Normurodov Xusan Eshmaxmatovich	
O'zbekiston Respublikasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning ahamiyati hamda uni rivojlantirish istiqbollari.....	460
Nurullayeva Shaxnoza, Saydullayeva Saodat	
Tijorat banklari inson kapitali samaradorligini baholashda KPI ko'rsatkichlaridan foydalanish mexanizmlari	467
Turaeva Mastura Kurbanovna	
Сущность и особенности инвестиционно-строительного процесса	471
А. Бектемиров, Б.М. Абдувалиев	
Tijorat banklarida muammoli kreditlarni boshqarishning dolzarb masalalari.....	478
Saidov Hayotjon Raxmatulloyevich	
Tijorat banklarida kredit operatsiyalari hisobini takomillashtirish.....	482
Sa'dullayeva Asalxon Muzaffarovna	
Ko'p tarmoqli fermer xo'jaliklarining raqobatbardoshlikni baholash usullari	485
Abdulloyev Asliddin Junaydullayevich, Teshayev Mirolim Djumayevich	
Tadbirkorlik subyektlarida soliq yukini optimallashtirish mexanizmi	490
To'xsanov Qudratillo Nozimovich	

Davlat sektorida ichki audit tadbirlarini umumiy rejalashtirish Xamidova Z. U.	495
Aholi moliyaviy savodxonligini oshirish va uning ahamiyati..... Xudayarova Xurshida Abdunazarovna	501
Kambag'allikni qisqartirishning xorijiy mamlakatlar tajribasi..... Xudoyberdiyev Jamshid Juraboy o'g'li	505
Oliy ta'lim muassasalarida buxgalteriya hisobi va ichki auditni takomillashtirish Shaymatova Nargiza Ashurovna	511
Raqamli iqtisodiyot sharoitida sug'urta xizmatlari..... Shodmonova Odina G'ofur qizi	516
Fuqarolar davlat pensiya ta'minoti tizimining amaldagi holati tahlili..... Sholdarov Dilshod Azimiddin o'g'li	520
Aholiga bank xizmatlari ko'rsatishning ijtimoiy ahamiyati..... Eldor Uskanov	525
Innovatsion boshqaruvning ilg'or xorijiy tajribalari Yusupova Jamila Karamatdinovna	530
Neft-gaz korxonalari moliyaviy-iqtisodiy faoliyati natijalari tahlili ("O'ZBEKNEFTGAZ" AJ misolida) Umurzoqov Jamoliddin Sherbekovich	534
Korxonalarda savdo marketing faoliyati samaradorligini baholash..... Sobirov Azizbek Avzbekovich	541
Moliyaviy firibgarliklarga qarshi kurashishda raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari..... Gadaev Ismat Yadgarovich	548
Hududlarda islom iqtisodiyoti tamoyillari asosida amalga oshirilgan investitsion loyihalar: to'siqlar va yechimlar Irgasheva Gulbahor Sodiqovna	551
O'zbekistonda investitsiyalardan samarali foydalanish asosida oziq-ovqat sanoati samaradorligini oshirish yo'llari..... Kobilova Nasiba Xurramovna	554
Foreign Economic Relations as a Factor of Effective Functioning of the Economy Bakhodurova Sulkhiya Azizkhodjaevna, Li Marina Rudolfovna, Mukhtarova Donata Ravshanbekovna, Romashkin Roman Anatolyevich	561
Modern Approaches to the Organization and Development of the Consumer Services Market Musyeva Shoira Azimovna	566
Ishlab chiqarish siklini qisqartirishning iqtisodiy samaradorligi..... Odina Nabiyeвна Tuychiyeva, Nazarova Latofat Toirjon qizi	570
Asalarichilik mahsulotlari bozorida marketing strategiyasini amalga oshirish..... Rashidova Xadicha Tursunalievna	575
Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida bank faoliyatini iqtisodiy-matematik modelashtirish yo'llari Raxmanov Mexridin Sindarovich	581
Korporativ boshqaruv amaliyoti bo'yicha hisobot tuzish bo'yicha xorijiy tajriba Tashmatov Rustam Xusanovich	586
Iqtisodiyotda davlat ishtirokini qisqartirish va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish istiqbollari Yuldashev Xusniddin Abdullayevich	592
Iqtisodiyotda turizm o'rnini statistik baholash uslubiyoti..... Zilola Jumanova	595
Финансовые риски в исламском финансировании для внедрения в Республики Узбекистан Абдуллоев Фуркат Олимджонович	602
Блокчейн-технология и информационная безопасность в цифровой экономике Узбекистана..... Кадиров Алишер Исмаилович	607
Цифровая платформа как инструмент трансформации бизнес-процессов Раупов Жамшид Рашидович	611

O'zbekistonda zamonaviy kabel va sim mahsulotlari ishlab chiqaruvchi korxonalar faoliyatiga nazar.....	617
Rashidova Odina Olimjon qizi	
Современные тенденции развития валютных отношений в Узбекистане	622
Камалов Камолатдин Кахрамонович	
Sug'urta sohasining O'zbekiston iqtisodiyotidagi o'rni	626
Sharobiddinov Akramjon Goyibbayevich	
Kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishning xorij tajribasi va undan O'zbekistonda foydalanish yo'nalishlari	630
Fayziyeva Aziza Azamat qizi	
Modeling the Stackelberg strategy in a linear model (linear city) Hotelling.....	635
Musayeva Shaira Azimovna, Usmonova Dilfuza Ilkhomovna	
Mulkning kapitallashuvi darajasini iqtisodiy jihatdan amalga oshirish samaradorligini baholash uslublari.....	644
Norboyev Odil Abrayevich	
Tijorat banklarining kredit portfelini amaliy holati va ekonometrik tahlillari: ATB "Aloqabank" misolida.....	649
Norov Akmal Ruzimamatovich, Norova Nozima Nabiyeвна	
O'zbekistonda "yashil iqtisodiyot" muhitida kreditlash va moliyalashtirish imkoniyatlari	654
Taxir Urkinbayev	
Budjet tashkilotlarida ichki nazorat tizimini tashkil qilishning xususiyatlari.....	658
Abduraxmanov Ramazon Abdullayevich	
Chinese Commercial Banks Experience in Asset Diversification	663
Uktamova Nozima Narzulla kizi	
Sanoat taraqqiyotida ishlab chiqarish korxonalarini ustuvor rivojlantirish istiqbollari.....	667
Yadgarov Akram Akbarovich	
Анализ деятельности коммерческих банков Узбекистана по кредитованию физических лиц.....	673
Базарова Нигора Равшановна	
Mahalliy va xorijiy investitsiyalarni jalb etishning innovatsion jarayonlarga ta'sirini baholash.....	684
Bobobekov Ergash Abdumalikovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida innovatsiyalarning iqtisodiy samaradorligini oshirish yo'llari	689
Kuziyeva Nargiza Ramazanovna, Xusanov Faxriddin Jamoliddin o'g'li	
Tashqi mehnat migratsiyasi.....	694
O. N. Djurayev	
Raqamli iqtisodiyotda sanoat tarmog'ining davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishini baholash	699
Otaboyeva Dildora	
Nobank kredit tashkilotlarining moliyaviy xizmatlari sifatini oshirishning xorijiy mamlakatlar tajribasi	705
Raimov Xurshid Muxtorovich	
Tijorat banklarida moliyaviy injiniringni qo'llash istiqbollari	711
Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich	
O'zbekiston Respublikasi moliya bozorida tijorat banklari faoliyati: muammo va yechimlar	716
Toymuxamedov Ibroxim Rixsiboevich, Jumaev Islombek Akram o'g'li	
Agrar ta'lim tizimida boshqaruv samaradorligini oshirish yo'llari	723
Boltayev Nurali Shiramatovich, Beglayev Uchqun Xurramovich, Abdiyev Izzat Risqiboyevich	
O'zini o'zi band qilgan shaxslardan olinadigan soliqlarni takomillashtirish orqali yashirin iqtisodiyotni jilovlash masalalari	731
Davranov Iskandar Jumayevich	
Iqtisodiy konsentratsiyalarni tartibga solish va nazorat qilishni takomillashtirish.....	738
Luqmanov Sharifxon A'zam o'g'li	
Role of Private and Public Kindergartens in Early Childhood Development	744
Makhmudova Munisakhon Abbos qizi	
"Yashil" enegriya quvvatlarini barpo etish iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash asosi sifatida.....	749
Muminova Elnoraxon Abduraimovna, Umarova Dilnoza Oybek qizi	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarda CVP-tahlilni tashkil etishning muammoli jihatlari	754
Qlichev Baxtiyor Pardayevich	

Korxonada likvidlik riskini minimallashtirish orqali uning moliyaviy barqarorligini saqlab qolish	759
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	
Развитие международных торгово-экономических связей Республики Узбекистан	766
Ким Татьяна Валерьевна, Гофуржонов Шахрибону Бахромжон кизи	
Kapital qurilishni boshqarish samaradorligini oshirishning dolzarb masalalari	774
A. Bektemirov, M. U. Sarimsoqov	
O'zbekiston mehnat bozorida yoshlarning ish bilan bandlik darajasini oshirish.....	780
Mambetjanov Qahramon Qurbandurdiyevich, Bahromov Shahzod Fazliddinovich	
Роль имиджа в улучшении инвестиционной привлекательности высших учебных заведений.....	787
Жанзаков Бекзот, Жонузиков Мирзабек	
Innovatsion kichik tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash bo'yicha xorij tajribasi va uni mamlakat iqtisodiyotida qo'llash imkoniyati.....	795
Toshaliyeva Saodat Toxirovna, Eshqulova Dilorom Abduravupovna	
Перспективы развития банковского сектора в Узбекистане для иностранных туристов	802
Муминов Шахзод Низомиддинович, Каримова Азиза Махмадризоевна	
Innovatsion faoliyat moliyaviy modellari va mexanizmlarini rivojlantirishning konseptual asoslari	806
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
Qishloq xo'jaligi tarmoqlarini innovatsion rivojlantirish bo'yicha xorijiy tajribalar va ulardan respublikamizda samarali foydalanish yo'llari	814
Ishniyazov Baxrom Normamatovich	
Turistik xizmatlarining o'ziga xos xususiyatlari va marketing tadqiqotlari.....	819
Berdiqulova Iroda Rayimqulovna	
Qoraqalpog'iston qishloq xo'jaligi: asosiy muammolar va rivojlanishining ustuvor yo'nalishlari	823
Yeshimbetov Uktamjon Xudaybergenovich	
Iqtisodiyotning erkinlashtirilishi sharoitlarida kichik biznes sektori rivojlanishining imkoniyatlari.....	832
Botirova R. A., Sirojiddinov I. Q.	
Kriptoalyuta va blokcheyn tadqiqotlari: tendensiyalar va istiqbollar	835
Berdiqulov Jurabek	
Bank risklarni monitoring qilish tizimini takomillashtirish	837
Hamroyev Sherzod Axtamovich	
O'zbekiston hududlariga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda ko'p qavatli "yashil" fermer xo'jaliklarini tashkil etishning ahamiyati	843
Turdimuratova Aziza Alisherovna	
Surxondaryo viloyatining mahalliy budjet daromadlarini oshirish yo'llari va uni arima modeli asosida prognozlash.....	846
Abdunazarova Shahnoza Norqo'chqor qizi	
Qishloq xo'jaligi tarmog'ining mamlakat iqtisodiyotidagi o'rni va undagi tarkibiy o'zgarishlarni statistik baholash.....	856
Zakirova Umida Maxamadaminovna	
O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatish korxonalarining ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati	863
Pardayev Jamshid Muzaffarovich	
Turizm bozorini rivojlantirishda mehnat bozorining tutgan o'rni va ahamiyati	872
Berdiqulova Iroda Rayimqulovna, Berdikulov Jurabek	
Проблемы расчета определения и планирования прибыли предприятий в условиях модернизации экономики	876
Алиева С.С.	

QISHLOQ XO'JALIGI RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHNING ILG'OR XORIJ TAJRIBASI

Abdulloyev Asliddin Junaydullayevich

I.f.f.d., Buxoro davlat universitet "Iqtisodiyot" kafedrası mudiri professori

Ochilov Narzullo Fayzulloyevich

I.f.f.d., Buxoro davlat universitet "Iqtisodiyot" kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya: Maqolada qishloq xo'jaligi raqobatbardoshligini oshirishning ilg'or xorij tajribasining ilmiy asoslari yoritilib, undan mamlakatimiz amaliyotida ijodiy foydalanish bo'yicha ilmiy taklif va amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: raqobatbardoshlik, fermer, xalqaro savdo, agroklastar, inovatsion ishlanmalar.

Abstract: The article highlights the scientific foundations of advanced foreign experience in increasing the competitiveness of agriculture, and also develops a scientific proposal and practical recommendations for its creative use in the practice of our country.

Key words: competitiveness, farmer, international trade, agricultural cluster, innovative developments.

Аннотация: В статье освещены научные основы передового зарубежного опыта повышения конкурентоспособности сельского хозяйства, а также разработаны научное предложение и практические рекомендации по творческому использованию его в практике нашей страны.

Ключевые слова: конкурентоспособность, фермер, международная торговля, агрокластер, инновационные разработки.

KIRISH

Bugungi kunda jahon mamlakatlarida agrar sohada amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlarning maqsadi mamlakatda yuqori samaradorlikka va raqobatbardoshlik darajasiga ega bo'lgan qishloq xo'jaligini shakllantirishga qaratilgan hisoblanadi. Jumladan, hukumat tomonidan agrar soha tarmoqlarini qo'llab-quvvatlashga qaratilgan qishloq xo'jaligida faoliyat olib borayotgan iqtisodiy subyektlarning daromadlarini rag'batlantirish, qishloq xo'jaligi mahsulotlarini sotishda narx siyosatini ishlab chiqish, ishlab chiqaruvchilarning ma'lum bir xarajatlarini qoplash maqsadida subsidiyalar ajratish, ularga soliq imtiyozlari, imtiyozli shartlar asosida ishlab chiqarish kreditlari ajratish, ayrim turdagi qishloq xo'jaligi mahsulotlari uchun proteksionizm siyosatini qo'llash kabi chora-tadbirlar shular jumlasidandir. AQSH, Kanada, Braziliya, Rossiya, Xitoy va Yevropa ittifoqining ayrim mamlakatlarida bu turdagi qishloq xo'jaligi qo'llab-quvvatlash va uning raqobatbardoshligini oshirishga qaratilgan dasturlarga ustuvorlik qaratilishi natijasida hozirgi kunda dunyo bo'yicha qishloq xo'jaligi mahsulotlarining yirik eksporterlariga aylandilar. Shuningdek, bozor iqtisodiyoti shakllanayotgan va rivojlanayotgan mamlakatlarda qishloq xo'jaligi mahsulotlari ishlab chiqarishda 60 foiz aholi band hisoblansa, rivojlangan mamlakatlarda ushbu ko'rsatkich 10 foizni tashkil etadi¹.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Qishloq xo'jaligi raqobatbardoshligi darajasini oshirishning jahon amaliyoti tahlili ko'rsatishicha, mamlakatlarning xalqaro savdo tashkilotiga a'zo bo'lishida ularning agrar soha tarmoqlarining barqarorligi, ichki bozordagi muvozanatni ta'minlash bilan bir qatorda, import o'rnini bosuvchi va eksport hajmini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

O'zbekistonlik A.F.Xurramov, Sh.D.Ergashxodjayeva, B.T. Salimov, L.F.Amirov, A.M.Salimov, A.M.Qodirov, D.M.Avazxodjayeva² va boshqa iqtisodchi olimlarning ilmiy izlanishlarida mamlakatimizda qishloq xo'jaligini rivojlanish tendensiyalari, uning o'ziga xos xususiyatlari, agrar sektor tarmoqlarini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash, qishloq xo'jaligida mulkiy munosabatlarning o'ziga xos xususiyatlari, qishloq xo'jaligida kooperatsiyalarni rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlariga oid muammolar o'rganilgan.

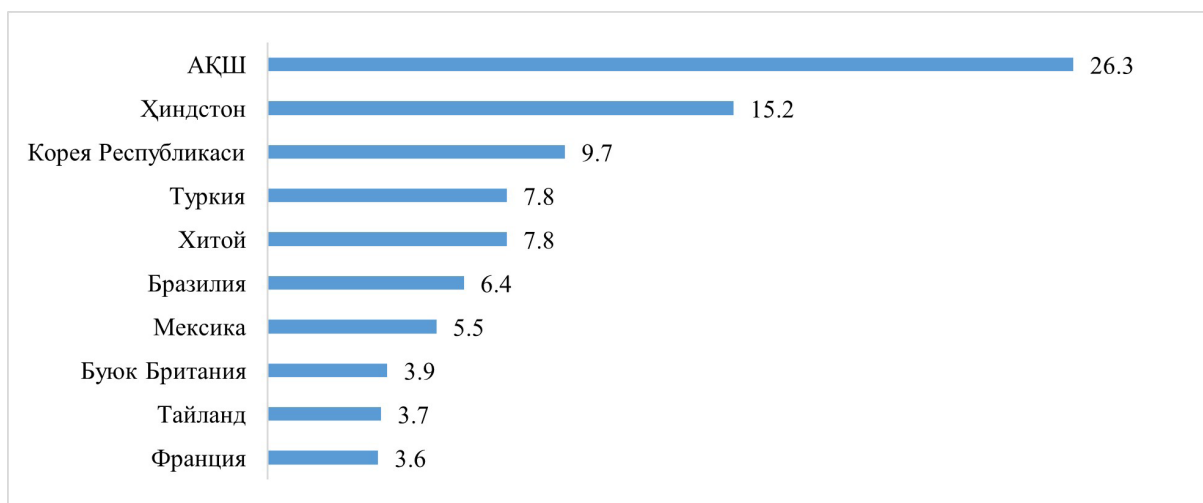
¹ <https://www.agroprodmarsh-expo.ru/ru/ui/17151/>

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Maqolada guruhlash, taqqoslash, tahlil va sintez usullaridan keng foydalanilgan. Jumladan, Yevropa ittifoqi (YEI) mamlakatlarida qishloq xo'jaligi mahsulotlarining ichki va tashqi bozordagi raqobatbardoshligini oshirish davlat subsidiyasi mexanizmiga asoslanadi. YEIga a'zo mamlakatlar fermerlari tomonidan ishlab chiqarilgan (yetishtirilgan) qishloq xo'jaligi mahsulotlari umumiy qiymatining o'rta hisobda 50 foizi davlat subsidiyasi asosida qoplanadi. Shuningdek, ushbu mamlakatlar guruhida mahalliy fermerlar uchun o'z mahsulotlarini jahon bozorida o'rtacha narxdan yuqoriroq narxda sotish imkonini beruvchi kompensatsion to'lovlar va tenglashtirilgan soliq siyosati amal qiladi. Amalga oshirilgan islohotlar natijasida bugungi kunda YEIga a'zo bo'lgan mamlakatlarning oziq-ovqat xavfsizligi ta'minlanishi bilan bir qatorda, ichki iste'mol bozorida qishloq xo'jaligi mahsulotlari bilan to'liq o'zini-o'zi to'yintira olish imkoniyatiga ega bo'ldi.

Jahon xo'jaligida yetakchi mamlakatlardan biri hisoblangan AQSH tabiiy-iqlimiy sharoit jihatidan qishloq xo'jalini rivojlantirish uchun juda qulay shart-sharoitga ega bo'lgan mamlakatlar qatoriga kiradi. Bunday ustunlik hisobiga AQSH fermerlari uchun qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ishlab chiqarish (yetishtirish) YEI mamlakatlari fermerlariga nisbatan 1,6-1,7 marta kam xarajat hisobiga amalga oshiriladi. Shuningdek, ushbu ko'rsatkich Rossiya fermerlariga nisbatan 2,5 marta, Yaponiyaga nisbatan esa 3,0 marta arzon hisoblanadi. Ushbu vaziyatdan kelib chiqqan holda, boshqa davlatlar AQSH hukumatiga nisbatan agrar soha raqobatbardoshligini oshirish, qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ishlab chiqarish (yetishtirish) va ularni sotib olish uchun bir necha baravar ko'p mablag' sarflashadi, degan xulosaga kelish mumkin bo'ladi. Masalan, Finlyandiya hukumati mahalliy fermerlardan bir tonna bug'doyni AQSHdagi narxga nisbatan to'rt barobar qimmatiga sotib oladilar².

1-rasm: Qishloq xo'jaligiga (o'rmon va baliq xo'jaligi bilan birgalikda) yo'naltirilgan markaziy hukumat xarajatlari bo'yicha TOP-10 mamlakatlar (2001-2020 yillar bo'yicha o'rta hisobda, mlrd. doll.da)³

AQSH qishloq xo'jaligini rivojlantirish va uning raqobatbardoshligini oshirishda jahon bo'yicha tabiiy-iqlimiy shart-sharoitlar jihatdan bunday ustunlikka ega bo'lishiga qaramay, agrar sohaga yo'naltirilayotgan davlat xarajatlari hajmi bo'yicha dunyoda yetakchi o'rinni egallaydi. BMTning Oziq-ovqat va qishloq xo'jaligi tashkiloti ekspertlari tomonidan amalga oshirilgan hisob-kitob natijalariga ko'ra, 2001–2020-yillarda AQSH qishloq xo'jaligiga yo'naltirilgan yillik markaziy hukumat xarajatlari hajmi o'rta hisobda 26,3 mlrd. AQSH doll.ga teng bo'lgan (2-rasmga qarang).

Taraqqiy etgan mamlakatlarda agrar sohaning samaradorligi va uning raqobatbardoshligini oshirish qishloq xo'jaligida kooperatsiyalashuvning yuqori darajasi (mahsulotlarni qayta ishlash, saqlash, yetkazib berish, sotish, fermerlarga moddiy-texnik va moliyaviy xizmatlar ko'rsatish) va agrosanoat integratsiyasi hisobiga amalga oshiriladi. Shuningdek, ushbu guruh mamlakatlarida qishloq xo'jaligining hosildorligi, ishlab chiqarish munosabatlarining samaradorligi, agrar sohaning raqobatbardoshligini oshirish, oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqaruvchilarni innovatsion rivojlantirish, qishloq xo'jaligida faoliyat yuritayotgan iqtisodiy subyektlarning rivojlanish imkoniyatlarini kengaytirish va qishloq joylarning barqaror rivojlanishini ta'minlashda agroklasterizatsiya

² Швец Н. С. Концепция конкурентоспособности регионального агропромышленного комплекса: монография / Н. С. Швец, Ф. З. Мичурина; М-во с.-х. РФ, ФГБУ высшего образования "Пермская гос. с.-х. акад. им. акад. Д.Н. Прянишникова". – Пермь: ИПЦ "Прокрость", 2016. – 207 с.

³ BMTning Oziq-ovqat va qishloq xo'jaligi tashkiloti ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan <https://www.fao.org/faostat/ru/#data/IG/visualize>

siyalashga muhim e'tibor qaratiladi. Agroklasterni shakllantirish va ularni rivojlantirish orqali taraqqiy etgan mamlakatlar xalqaro raqobat munosabatlarining kuchayishi sharoitida qishloq xo'jaligi, ayniqsa, oziq-ovqat xavfsizligi sohasida himoyaviy choralarni ham amalga oshiradilar⁴.

Jumladan, taraqqiy etgan mamlakatlarda tashkil etilgan yirik integratsion, ko'p tarmoqli agrosanoat birlashmalari ilg'or innovatsion texnologiyalarga asoslangan holda jahon qishloq xo'jaligi mahsulotlarining yarmidan ziyod qismini ishlab chiqaradilar. Bu turdagi agroxo'jalik yurituvchi subyektlarning mehnat unumdorligi boshqalarga nisbatan 1,5-2,0 barobar yuqori hisoblanib, bir birlikdagi yer maydonida qishloq xo'jaligi mahsuloti yetishtirish uchun talab etiladigan resurslar hajmi 2,0 marta kam bo'lib, ular tomonidan ishlab chiqarilayotgan (yetishtirilayotgan) mahsulotlarning tannarxi sezilarli darajada arzon hisoblanadi⁵.

Yevropa Ittifoqi mamlakatlari agroklastersizatsiyalash chora-tadbirlarini amalga oshirish orqali qishloq xo'jaligida, xususan, chorvachilik bilan shug'ullanuvchi fermer xo'jaliklari o'rtasida kooperatsiyalashuvni rivojlantirishgan. Masalan, Fransiyada bu turdagi kooperatsiyalar 70 foiz cho'chqa go'shtini yetishtirsa, ushbu ko'rsatkich Niderlandiyada – 26,0 foiz, Germaniyada esa 25 foizni tashkil etadi. Shvetsiyada ham bu turdagi kooperatsiyalarda ko'plab fermer xo'jaliklari o'zaro birlashgan bo'lib, mamlakat hududida jami 18 ta mintaqaviy kooperatsiyalar tashkil etilgan hisoblanadi. Shuningdek, fermerlar haq-huquqlarini himoya qilish va ularni rivojlantirishini qo'llab-quvvatlash maqsadida "Milliy fermerlar kooperativlari birlashmasi" tashkiloti tuzilgan⁶.

Finlyandiya qishloq xo'jaligi sohasida kooperativlarni shakllantirish orqali agrobiznes subyektlarining xo'jalik faoliyati yuritishi uchun zarur shart-sharoitlarni ta'minlashni maqsad qilib qo'yadi. Jumladan, mahsulotlarni yetishtirish, ularni sotish, yetkazib berish, saqlash, qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlash, fermer xo'jaliklarini ishlab chiqarish vositalari, texnika va asbob uskunalar bilan ta'minlash, ularga moliyaviy va boshqa turdagi xizmatlar ko'rsatish shular jumlasidandir. Tahlillar ko'rsatishicha, mamlakatda qishloq xo'jaligi mahsulotlarini yetishtirish uchun zaruriy bio-o'g'itlarning 50 foizi, chorva mollari uchun oзуqalarning 65 foizi, qishloq xo'jaligining texnik va yoqilg'i ta'minotining 40 foizi aynan kooperativlar tomonidan ta'minlanadi. Shuningdek, qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlashda fermer xo'jaliklari integratsion kooperativ birlashmalarini shakllantirishga yuqori darajada harakat qiladilar. Bu turdagi birlashmalar tomonidan go'sht va go'sht mahsulotlarining 75 foizi, sut va sut mahsulotlarining 92 foizi ishlab chiqariladi⁷.

Jahon amaliyotida qishloq xo'jaligi raqobatbardoshligini oshirishda agrosanoat integratsion birlashmalarini tashkil etishning shartnomaviy shaklidan ham keng foydalaniladi. Jumladan, AQSHda bu turdagi agrosanoat integratsion birlashmalarida jami qishloq xo'jaligi mahsulotlarining 30,0 foizi ishlab chiqariladi. Fermer xo'jaliklari bilan integratsion hamkorlik to'g'risidagi shartnomalar, odatda, yirik qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlovchi sanoat korxonalari va savdo kompaniyalari o'rtasida tuziladi. Ayniqsa, qisqa muddatda iste'molga yaroqsiz holatga tushib qoladigan qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlash bo'yicha shartnomalar tuzish keng tarqalgan hisoblanadi. Masalan, sut va sut mahsulotlarini ishlab chiqarish bo'yicha fermer xo'jaliklari va qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlovchi yirik sanoat korxonalari o'rtasida shartnomaviy kelishuv asosida tuzilgan agro-integratsion birlashmalar tomonidan 95 foiz mahsulot ishlab chiqarilsa, sabzavotlarni qayta ishlashda ushbu ko'rsatkich 83 foizga teng hisoblanadi⁸.

Qishloq xo'jaligi raqobatbardoshligini oshirishning jahon amaliyotida keng tarqalgan usullaridan yana biri bu proteksionizm siyosatini amalga oshirish orqali ichki bozorni himoya qilish hisoblanadi. Masalan, Finlyandiya ichki qishloq xo'jaligi mahsulotlari bozorini himoya qilish va mahalliy fermerlarni qo'llab-quvvatlash maqsadida xorij mamlakatlaridan oziq ovqat mahsulotlarini olib kirish hajmiga tegishli chegaralar o'rnatilgan bo'lib, ayrim mahsulotlar uchun katta hajmdagi bojxona to'lovlari joriy etilgan. Shuningdek, mamlakatda YEIning boshqa mamlakatlari singari mahalliy fermerlar uchun o'z mahsulotlarini jahon bozorida o'rtacha narxdan yuqoriroq narxda sotish imkonini beruvchi kompensatsion to'lovlar va tenglashtirilgan soliq siyosati amalga oshirilib, fermerlar foydasida davlat subsidiyalarining ulushi 71 foizni tashkil etadi (1-ildovaga qarang). Mamlakatning boshqa mamlakatlarga nisbatan tuproq unumdorligi past, noqulay iqlimiy sharoitga ega bo'lishiga qaramay, qishloq xo'jaligini rivojlantirishni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash va uning raqobatbardoshligini oshirish maqsadida amalga oshirilayotgan bu turdagi chora-tadbirlar yuqori iqtisodiy samaradorlikka erishish imkonini bermoqda.

Aksariyat taraqqiy etgan mamlakatlarda qishloq xo'jaligi mahsulotlari narxlarini davlat tomonidan tartibga solinishi holatlari ham uchrab turadi. Masalan, Fransiyada qishloq xo'jaligi mahsulotlarining ichki iste'mol bozo-

4 Насруллаева Т. Д. Стратегические приоритеты развития кластеров в АПК региона / Т. Д. Насруллаев // Вопросы структуризации экономики. – 2010. – № 1. – С. 174–177.

5 Грей К. Роль государства в аграрном секторе США // Экономика сельского хозяйства России. – 1997. – № 4. – С. 31–32

6 Милосердов В. В. Многоукладная экономика АПК: состояние и перспективы // АПК: экономика, управление. – 2012. – № 2. – С. 10–21

7 Юсупова П. С., Ахмедова Ж. А. Зарубежный опыт достижения конкурентоспособности сельскохозяйственной продукции. Региональные проблемы преобразования экономики, №2, 2019. С. 21–27.

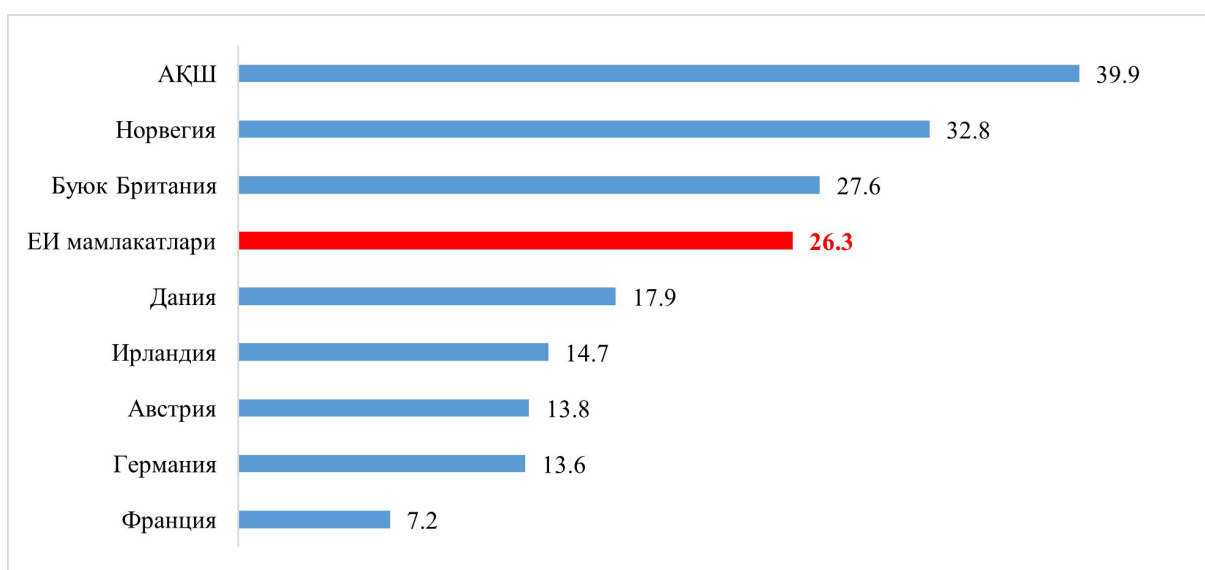
8 Абдиев М. Ж. Основные направления агропродовольственной политики Кыргызской Республики в условиях интеграции в Евразийский экономический союз // Общество и экономика. – 2017. – № 3, 4. – С. 136

ridagi narxi davlat tomonidan kafolatlangan narxdan tushib ketgan taqdirda, davlat tomonidan qishloq xo'jaligi mahsulotlarini yetishtirish, ularni qayta ishlash, saqlash, yetkazib berish kabi ishlarga sarflangan xarajatlarning yo'qotilgan qismi davlat budjeti hisobidan qoplab beriladi. Shuningdek, mamlakatda eksport qilinayotgan qishloq xo'jaligi mahsulotlarini sotishdan ko'rilgan zarar ham davlat tomonidan qoplanadi⁹.

Jahon iqtisodiyotining globallashuvi sharoitida qishloq xo'jaligini texnik va texnologik jihatdan qurollantirish uning global raqobatbardoshligi ko'rsatkichini oshirishning muhim sharti hisoblanadi. Jumladan, AQSH agrar sektorda ilmiy tadqiqotlar o'tkazishda jahonda yetakchi mamlakatlar qatoriga kirib, ushbu sohada amalga oshirilayotgan barcha ilmiy tadqiqotlar davlat budjeti hisobidan moliyalashtiriladi. Shuningdek, davlat fermer xo'jaliklarini qishloq xo'jaligiga oid innovatsion ishlanmalar to'g'risida xabardor qilish majburiyatini ham o'z zimmasiga olgan. Innovatsion ishlanmalar va loyihalarni amaliyotga tatbiq etish istagida bo'lgan fermer xo'jaliklari uchun imtiyozli kreditlash dasturlari mavjud. AQSHda davlatning qishloq xo'jaligini rivojlantirishga sarflayotgan xarajatlari hajmi fermer xo'jaliklarining xususiy sarmoyalaridan 6,0 marta ko'p bo'lib, o'rta hisobda yalpi qishloq xo'jaligi mahsulotlari hajmining 40,0 foiziga teng hisoblanadi.

Tahlillar ko'rsatishicha, YEI mamlakatlarida qishloq xo'jaligi mahsulotlarini sotish uchun belgilangan narx siyosati va mahsulotlarni eksport qilishni davlat tomonidan subsidiyalash kabi chora-tadbirlarga ustuvorlik qaratiladi. G'arbiy Yevropa mamlakatlarida esa agrobiznes vakillariga fermer xo'jaligi joylashgan hududdagi tabiiy-iqlimiy sharoitdan kelib chiqqan holda subsidiyalar ajratiladi (2-rasmga qarang).

2-rasm: Agrar sohaga ajratilgan subsidiyalarning YAIMdagi ulushi (2001–2020-yillar bo'yicha o'rta hisobda, foizda)¹⁰

BMTning Oziq-ovqat va qishloq xo'jaligi tashkiloti ekspertlari tomonidan amalga oshirilgan hisob-kitoblarni natijalariga ko'ra, 2001–2019-yillarda AQSHda qishloq xo'jaligini rivojlantirishga ajratilgan davlat subsidiyalarining YAIMdagi ulushi 39,9 foizga teng bo'lgan holda, jahonda yetakchi o'rinni egallaydi. Shuningdek, ushbu ko'rsatkich YEI mamlakatlari bo'yicha 26,3 foizga teng bo'lib, Norvegiya (32,8 foiz) va Buyuk Britaniya (27,6 foiz) kabi mamlakatlarning ko'rsatkichlari YEI bo'yicha o'rtacha ko'rsatkichdan yuqori hisoblanadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Qishloq xo'jaligini rivojlantirish, uning raqobatbardoshligini oshirish bo'yicha taraqqiy etgan mamlakatlar amaliyotini tizimli tahlil qilish va qiyosiy taqqoslash asosida mamlakatimiz amaliyotida quyidagilardan ijodiy foydalanish maqsadga muvofiq deb hisoblaymiz:

- agrar sektorda ilmiy tadqiqot tajriba konstruktorlik ishlanmalarini amalga oshirishni qo'llab-quvvatlash;
- innovatsion ishlanmalarni va loyihalarni ishlab chiqarish amaliyotiga tatbiq etgan fermer xo'jaliklari uchun soliq imtiyozlari joriy etish, imtiyozli shartlar asosida kreditlar ajratish;
- fermer xo'jaliklari faoliyatini qo'llab-quvvatlash maqsadida ular zarar ko'rgan taqdirda davlat subsidiyasi ajratish;

⁹ Приходько Т. Управление сельским хозяйством во Франции // АПК: экономика управления. – 1996. – № 2. – С. 27.

¹⁰ BMTning Oziq-ovqat va qishloq xo'jaligi tashkiloti ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan <http://www.fao.org/faostat/ru/#data>

- avvalo ichki bozorni arzon narxlardagi qishloq xo'jaligi mahsulotlari bilan to'yintirish va eksportni davlat tomonidan subsidiyalash;
- qishloq xo'jaliklari mahsulotlarini yetishtirish, qayta ishlash, ularni saqlash, yetkazib berish, sotish bo'yicha agrosanoat integratsion birlashmalari, jumladan, agroklastarlarni tashkil etishni rag'batlantirish;
- qishloq xo'jaligini rivojlantirishga investitsiyalarni keng jalb qilish, jumladan, to'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalar hisobiga agrobiznes vakillarining texnik-texnologik qurollanishini rag'batlantirish;
- fermer xo'jaliklari joylashgan hududlarning tabiiy-iqlimiy shart-sharoitlarini o'rganish va ularning joylashgan hududlaridan kelib chiqqan holda davlat subsidiyasi ajratish mexanizmini joriy etish va h.k.

Fikrimizcha, yuqorida bildirilgan fikrlarni inobatga olgan holda keyingi yillarda mamlakatimizda agrar sektorni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan davlat dasturlarining ishlab chiqilishi uzoq muddatli istiqbolda milliy qishloq xo'jaligimizning global raqobatbardoshligi ko'rsatkichini barqaror oshirib borish va jahonda yetakchi o'rinlarni egallash imkonini beradi.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Abdulloyev A.J., Davlatov.S.S Ko'p tarmoqli fermer xo'jaliklarining rivojlantirish ning asosiy yo'nalishlari va unda kooperatsiya munosabatlarini rivojlantirishning ahamiyati. "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" ilmiy elektron jurnali. Toshkent – 2016-yil. –№ 3-son.– B. 1-9.
2. Abdulloyev A.J. Agroklastar faoliyatini boshqarish samaradorligini baholashning uslubiy asoslari. Iqtisodiyot va turizm xalqaro ilmiy va innovatsion jurnali, №4(12), 2023y. 53-64 betlar.
3. Abdulloyev A.J. Agroklastar faoliyatini boshqarishning "Bazaviy" modeli va uning xususiyatlari. Agroiqtisodiyot ilmiy-amaliy jurnali, №2, 2023 y.13-15 betlar.
4. Abdulloyev A.J. Methodological foundations for evaluating the efficiency of agrocluster management. Экономика и предпринимательство. – Москва, 2023. –№9. – С. 617-623.
5. Шве́ц Н. С. Концепция конкурентоспособности регионального агропромышленного комплекса: монография / Н. С. Шве́ц, Ф. З. Мичурина. М-во с.-х. РФ, ФГБУ высшего образования "Пермская гос. с.-х. акад. им. акад. Д.Н. Прянишникова". – Пермь: ИПЦ "Прокрость", 2016. – 207 с.
6. BMTning Oziq-ovqat va qishloq xo'jaligi tashkiloti ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan <https://www.fao.org/faostat/ru/#data/IG/visualize>.
7. Милосердов В. В. Многоукладная экономика АПК: состояние и перспективы // АПК: экономика, управление. – 2012. – № 2. – С. 10–21.
8. Юсупова П.С., Ахмедова Ж.А. Зарубежный опыт достижения конкурентоспособности сельскохозяйственной продукции. Региональные проблемы преобразования экономики, №2, 2019. С. 21-27.
9. Приходько Т. Управление сельским хозяйством во Франции // АПК: экономика управления. – 1996. – № 2. – С. 27.
10. BMTning Oziq-ovqat va qishloq xo'jaligi tashkiloti ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan <http://www.fao.org/faostat/ru/#data>.
11. Abdulloyev A.J., Davlatov.S.S Ko'p tarmoqli fermer xo'jaliklarining rivojlantirish ning asosiy yo'nalishlari va unda kooperatsiya munosabatlarini rivojlantirishning ahamiyati. "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" ilmiy elektron jurnali. Toshkent 2016-yil № 3. son.–B. 1-9.
12. Abdulloyev A.J. Agroklastar faoliyatini boshqarish samaradorligini baholashning uslubiy asoslari. Iqtisodiyot va turizm xalqaro ilmiy va innovatsion jurnali, №4(12), 2023y. 53-64-betlar.
13. Abdulloyev A.J. Agroklastar faoliyatini boshqarishning "Bazaviy" modeli va uning xususiyatlari. Agroiqtisodiyot ilmiy-amaliy jurnali, №2, 2023-y.13-15-betlar.
14. Abdulloyev A.J. Methodological foundations for evaluating the efficiency of agrocluster management. Экономика и предпринимательство. – Москва, 2023. –№9. – С. 617-623
15. Очилов Н.Ф Characteristics and main directions of the formation of competitive economy on the basic of innovations. The American journal of interdisciplinary innovations and Research. <https://doi.org/10.37547/tajir/Volume 02 Issue09-16..-G.,2020>. (SJIF Impact Factor – 5.498)
16. Очилов Н.Ф Current state of development trends and competitiveness of agriculture in Uzbekistan. World Bulletin of Management and Law (WBML) Available Online at: <https://www.scholarexpress.net.-G.,2021> Vol. 2 No.2, August-September. (SJIF Impact Factor – 5.953)

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.